**Keskkonnaministri määruse „Õhukvaliteedi hindamise kord“ eelnõu seletuskiri**

## 1. Sissejuhatus

Eelnõukohane määrus kehtestatakse atmosfääriõhu kaitse seaduse (edaspidi *AÕKS*) § 43 lõike 1 alusel.

Määrus kehtestatakse uue tervikteksti välisõhu kaitse seaduse ning selles sätestatud volitusnormi kehtetuks tunnistamise tõttu ning seoses uue atmosfääriõhu kaitse seaduse jõustumisega 1. jaanuaril 2017.

Võrreldes keskkonnaministri 22. septembri 2004. a määrusega nr 120 „Välisõhu saastatuse taseme määramise kord“ (edaspidi *kehtiv tervikteks*t) on määruse teksti sisuliselt muudetud. Eelnõukohase määruse pealkiri on sõnastatud AÕKSis sätestatud volitusnormi järgi. Seoses AÕKSis kasutatud uuendatud terminoloogiaga on ka eelnõukohases määruses ja selle pealkirjas tehtud terminoloogilisi muudatusi. Varem kasutatud termin *välisõhu saastatuse tase* asendatakse terminiga *õhukvaliteet*, termin *saasteallikas* terminiga *heiteallikas*, termin *välisõhu saasteluba* terminiga *õhusaasteluba.* Kehtiva tervikteksti seletuskiri on kättesaadav Keskkonnaministeeriumis.

Lisaks võetakse eelnõukohase määrusega üle Euroopa Komisjoni direktiiv (EL) 2015/1480, millega muudetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivide 2004/107/EÜ ja 2008/50/EÜ (ELT L 226, 29.8.2015, lk 4–11). Direktiivi lisades on sätestatud välisõhu kvaliteedi hindamisega seotud standardmeetodid ning andmete valideerimist ja proovivõtukohtade paiknemist käsitlevad eeskirjad. Samuti võetakse üle sätted Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivist 2004/107/EÜ arseeni, kaadmiumi, elavhõbeda, nikli ja polütsükliliste aromaatsete süsivesinike sisalduse kohta välisõhus (EÜT L 23, 26.01.2005, lk 3–16) ja direktiivist 2008/50/EÜ välisõhu kvaliteedi ja Euroopa õhu puhtamaks muutmise kohta (ELT 152, 11.06.2008, lk 1–44), mis on kehtivas tervikteksti üle võetud puudulikult või ebatäpselt.

Kehtiva tervikteksti võrreldes on eelnõukohasest määrusest välja jäetud õhukvaliteedi hindamispiirid. Seda hakkab reguleerima atmosfääriõhu kaitse seaduse § 47 lõigete 1 ja 2 ning § 48 alusel kehtestatav keskkonnaministri määrus „Õhukvaliteedi piir- ja sihtväärtused, õhukvaliteedi muud piirnormid ning õhukvaliteedi hindamispiirid“.

Määruse eelnõu on ette valmistanud Keskkonnaministeeriumi välisõhu osakonna peaspetsialist Reet Pruul (tel 626 0731, reet.pruul@envir.ee). Eelnõu keeletoimetaja oli Keskkonnaministeeriumi õigusosakonna peaspetsialist Aili Sandre (tel 626 2953, aili.sandre@envir.ee) ja õigusekspertiisi on teinud Keskkonnaministeeriumi õigusosakonna nõunik Mari-Liis Kupri (tel 626 2717, mari-liis.kupri@envir.ee).

## 2. Määruse eesmärk ja sisu

Määruse eesmärk ei ole võrreldes kehtiva tervikteksti muutunud.

Eelnõukohane määrus koosneb 19 paragrahvist ja viiest lisast.

**Paragrahv 1** sätestab määruse reguleerimisala.

**Paragrahv 2** sätestab õhukvaliteedi hindamise eesmärgid ning hindamise andmete kasutamise välisõhu kvaliteedi parandamise tegevuskavade koostamisel, samuti kaalutlusotsuse tegemisel keskkonnalubade menetlemisel, et määrata olemasolevat ja võimalikku lisanduvat saastekoormust ning selle vastavust õhukvaliteedi nõuetele.

**Paragrahv 3** sätestab õhukvaliteedi hindamisel saadavatele andmetele esitatavad kvaliteedinõuded ning Euroopa Komisjonile edastatavate andmete kehtivuse tingimused, et tagada õhukvaliteedi andmete võrreldavus Euroopa Liidu tasemel. Kvaliteedinõuded kehtivad kõigile õhukvaliteedi taseme mõõtmistele – nii riiklikul seirel kui ka ettevõtete omaseirel ja muudel juhtudel tehtavatele mõõtmistele.

**Paragrahvis 4** sätestatakse seirejaamade ja proovivõtukohtade asukoha määramise üldised nõuded, mida tuleb rakendada nii riiklike seirejaamade kui ka ettevõtete seirejaamade, samuti pisteliste mõõtmiste asukohtade valikul. Lisaks saasteallikat ja mõõtekohta iseloomustavatele tingimustele tuleb arvestada selliste teguritega nagu ligipääsetavus, elektri- ja sideühenduste olemasolu, töötajate ja seadmete turvalisus jne (§ 4 lõige 4).

**Paragrahvis 5** sätestatakse üldised nõuded välisõhu proovide võtmisele ja analüüsimisele. Lõikes 1 ja 2 esitatud nõuetest tuleb juhinduda kõigi õhukvaliteedi hindamise mõõtmiste korral, et erinevatel ilmastikutingimustel saadud andmed oleksid võrreldavad omavahel ning samuti asjakohaste piirväärtustega.

**Paragrahv 6** sätestab nõuded referentslaborile. Referentslabor on labor, kes hindab õhukvaliteeti riiklikul tasemel, hallates seirejaamu ja neid siduvat võrgustikku ning saadud andmeid ning vastab referentslaborile kehtestatud nõuetele. Referentslaboriks võib olla iga labor, kes vastab EVS-EN ISO/IEC standardi 17043 või muu samaväärse rahvusvaheliselt tunnustatud standardi nõuetele, on akrediteeritud ning võimeline täitma §-s 6 sätestatud ülesandeid. Samuti peab asjaomases valdkonnas läbima rahvusvahelised laborite võrdluskatsed, mis on korraldatud standardi EVS-EN ISO/IEC 17043 alusel.

**Paragrahv 7** sätestab üldnõuded õhukvaliteedi taseme hindamiseks riiklikul tasemel. Sätestatakse saasteained, mida tuleb välisõhu seirel määrata, ja nende mõõtmise tingimused.

**Paragrahvis 8** sätestatakse nõuded dokumentidele, millega valitakse ja määratakse seirejaamade asukohad.

**Paragrahvis 9** sätestatakse riiklike seirejaamade arvu määramise nõuded, et tagada piisav saasteainete seire kogu riigi territooriumil ning saadud andmete vastavus Euroopa Liidu tasemel kehtivatele ühtsetele kvaliteedinõuetele. Andmete kvaliteedinõuded saasteainete kaupa on esitatud eelnõukohase määruse lisas 1.

Riiklik seire peab tagama, et õhukvaliteedi kohta kogutud teave on esinduslik ja võrreldav teiste Euroopa Liidu liikmesriikide sama teabega. Selleks on oluline kasutada õhukvaliteedi hindamisel standardseid mõõtmismeetodeid ning ühiseid kriteeriume seirejaamade paiknemise ja arvu kohta. Saasteainete pidevseire kohustus piirkondades ja linnastutes on seostatud saasteainete sisalduse tasemete hindamispiiride ületamisega.

Pidevseire teel saadud teavet võib täiendada modelleerimismeetodite ja/või indikaatormõõtmistega, et võimaldada proovivõtukohtade andmeid tõlgendada geograafiliselt laiemal alal ning seega vähendada kohustuslike pidevseirejaamade arvu, tagades samas

andmete kaetuse ja kvaliteedi. Kui õhukvaliteedi hindamiseks kasutatakse lisaks mõõtmisele ka muid meetodeid, määratakse andmete võrreldavuse saavutamiseks eri meetodite kasutamise ja nõutava mõõtmistäpsuse kriteeriumid.

**Paragrahvides 10, 11 ja 12** sätestatakse konkreetsed nõuded seirejaamade asukohtade valikul eri saasteainete sisalduse mõõtmiseks, et oleks tagatud õhukvaliteedi nõuetekohased andmed.

**Paragrahvis 13** sätestatakse meetodid saasteainete sisalduse määramiseks välisõhus ja nende maapinnale sadestumise mõõtmiseks. Samuti sätestatakse nõue muude meetodite kasutamisel tulemuste korrigeerimise vajaduse kohta, et nende mõõtmiste tulemused oleksid samaväärsed standardmeetoditega saadud tulemustega.

**Paragrahvis 14** sätestatakse nõuded õhukvaliteedi taset iseloomustavatele andmetele, mis on saadud erinevatest andmeallikatest, kui kasutatud ei ole mõõtmisi.

**Paragrahv 15** sätestab õhukvaliteedi paiksete ja indikaatormõõtmiste ning heite sisalduse mõõtmise aruande koostamise nõuded ja andmekoosseisu, et tagada mõõteandmete jälgitavus ja samadel tingimustel kordamise võimalus.

**Lisa 1 tabelis 1** sätestatakse saasteainete sisalduse paiksete ja indikaatormõõtmiste ning modelleerimise määramatused, andmete ajalise kaetuse ja andmete hõive määrad.

**Lisa 1 tabelis 2** sätestatakse õhukvaliteedi taseme keskmiste väärtuste kriteeriumid andmete koondamisel ja statistiliste näitajate arvutamisel andmete õigsuse kontrollimiseks. Keskmiste väärtuste määramisel ei võeta arvesse andmeid, mis erinevad oluliselt andmete põhimassist.

**Lisas 2** sätestatakse seirejaamade nõutav miinimumarv sõltuvalt piirkonna või linnastu rahvaarvust ja välisõhu saasteainete sisaldusest.

**Lisas 3** sätestatakse osooni sisalduse mõõtmiseks vajalike seirejaamade asukoha valimise nõuded sõltuvalt seirejaama liigist, mõõtmise eesmärgist ja mõõtmiste esinduslikkuse vajadusest.

**Lisas 4** sätestatakse seirejaamade nõutav miinimumarv osoonisisalduse määramiseks sõltuvalt piirkonna või linnastu rahvaarvust.

**Lisas 5** sätestatakse saasteainete pisteliste ja indikaatormõõtmiste tulemuste aruande vorm, et tagada asjakohaste andmete esitamine.

**3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele**

Eelnõukohase määrusega võetakse üle Euroopa Komisjoni direktiiv (EL) 2015/1480, millega muudetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivide 2004/107/EÜ ja 2008/50/EÜ. Direktiivi lisades on sätestatud välisõhu kvaliteedi hindamisega seotud standardmeetodid ning andmete valideerimist ja proovivõtukohtade paiknemist käsitlevad eeskirjad. Samuti võetakse üle sätted Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivist 2004/107/EÜ arseeni, kaadmiumi, elavhõbeda, nikli ja polütsükliliste aromaatsete süsivesinike sisalduse kohta välisõhus ja direktiivist 2008/50/EÜ välisõhu kvaliteedi ja Euroopa õhu puhtamaks muutmise kohta, mis on kehtivas terviktekstis üle võetud puudulikult või ebatäpselt.
Direktiivide täiendavate sätete ja määruse eelnõu võrdlustabel on esitatud seletuskirja lisas 1.

## 4. Määruse mõju

Eelnõukohase määruse mõju on sama, mis sissejuhatuses nimetatud kehtival terviktekstil. Uut mõju määruse kehtestamisega ei kaasne. Uue direktiivi nõuded vaid täpsustavad ja uuendavad varem kehtinud nõudeid.

## 5. Määruse rakendamisega seotud tegevus, vajalikud kulud ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

Määruse rakendamine ei too kaasa lisakulutusi ega too riigieelarvesse otseseid tulusid.

## 6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub 2017. aasta 1. jaanuaril koos atmosfääriõhu kaitse seadusega.

## 7. Määruse eelnõu kooskõlastamine

Määruse eelnõu esitati kooskõlastamiseks Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile, Sotsiaalministeeriumile, Maaeluministeeriumile, Eesti Keemiatööstuse Liidule ja Eesti Põllumeeste Keskliidule õigusaktide eelnõude infosüsteemi EIS kaudu.

Sotsiaalministeerium juhtis tähelepanu, et raskmetallide määramise loetelust on paragrahvis 12 ja lisa 2 tabelis 1 puudu elavhõbe. Keskkonnaamet esitas märkuse, et on vaja lisada nõuded õhukvaliteedi arvutusliku hindamise kohta. Mõlema märkusega on arvestatud. On lisatud 5. peatükk õhukvaliteedi arvutusliku hindamise ja andmete esitamise kohta, et ühtlustada kasutatavate arvutusmeetodite alusel saadavate andmete kvaliteet ja tagada nende võrreldavus. Lisatud sätetes on toodud nõuded, millega tuleb arvestada õhukvaliteedi arvutuslike mudelite valimisel, sisendandmete ja tulemuste esitamise korral.

Seletuskirja lisa 1

**Euroopa Liidu õigusaktide ja määruse eelnõu võrdlustabel**

Vaadeldud Euroopa Liidu õigusaktid:
1) Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2004/107/EÜ arseeni, kaadmiumi, elavhõbeda, nikli ja polütsükliliste aromaatsete süsivesinike sisalduse kohta välisõhus (EÜT L 23, 26.01.2005, lk 3–16);
2) Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2008/50/EÜ välisõhu kvaliteedi ja Euroopa õhu puhtamaks muutmise kohta (ELT L 152, 11.06.2008, lk 1–44);
3) Euroopa Komisjoni direktiiv (EL) 2015/1480, millega muudetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivide 2004/107/EÜ ja 2008/50/EÜ mitut lisa, milles on sätestatud välisõhu kvaliteedi hindamisega seotud standardmeetodeid, andmete valideerimist ja proovivõtukohtade paiknemist käsitlevad eeskirjad (ELT L 226, 29.8.2015, lk 4–11).

| Määruse eelnõu säte (paragrahv, lõige, punkt) | ELi õigusallika nõue (viide ja märksõna või tsitaat) | Vastavus ELi õigusallikale (vastab, ei vasta, vastab osaliselt) | Mittevastavuse või osalise vastavuse põhjendus | Koos-kõlla-viimise tähtaeg |
|---|---|---|---|---|
| § 3 lg 1 § 11 lg 2, lisa 1 | Andmete kvaliteedinõuded | 2008/50/EÜ I lisa A jagu; VII lisa – vastab; 2004/107/EÜ art 12; IV lisa – vastab; (EL) 2015/1480 I lisa punkt 1 – vastab | | |
| § 7 lg 1 | Eriti peenete osakeste ($PM_{2,5}$) mõõtmised saasteainete taustkontsentratsiooni ja keemilise koostise teadasaamiseks | 2008/50/EÜ IV lisa – vastab | | |
| § 6, lisa 3 punkt 2 | Eriti peenete osakeste ($PM_{2,5}$) mõõtmiste kriteeriumid | 2008/50/EÜ art 6 – vastab | | |
| § 7 lg 9 | Euroopa Komisjoni teavitamine Eriti peenete osakeste ($PM_{2,5}$) keemiliste ühendite sisalduse mõõtmismeetodist. | 2008/50/EÜ art 6 – vastab | | |
| § 7 lg 4 | Osoonisisalduse paikne mõõtmine kaugema | 2008/50/EÜ | | |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | eesmärgi ületamisel | art 9 lg 1 – vastab | | |
| § 7 lg 5 | Osoonisisalduse mõõtmistest, heitkoguste andmekogudest ja modelleerimisest saadud andmete ühendamine | 2008/50/EÜ art 9 lg 2 – vastab | | |
| § 7 lg 3 | Vääveldioksiidi ja lämmastikdioksiidi sisalduse mõõtmised | 2008/50/EÜ XII lisa A jagu – vastab | | |
| § 7 lg 2 | Eriti peenete osakestega ($PM_{2,5}$) keskmise kokkupuute näitaja proovivõtukohtade paiknemine ja arv | 2008/50/EÜ art 15 lg 4 – vastab | | |
| § 13 lõike 1 punkt 3 | Peenosakeste ($PM_{10}$) sisalduse proovivõtu ja mõõtmise standardmeetod | (EL) 2015/1480 II lisa 3. punkt – vastab | | |
| § 13 lõike 1 punkt 3 | Eriti peenete osakeste ($PM_{2,5}$) sisalduse proovivõtu ja mõõtmise standardmeetod | (EL) 2015/1480 II lisa 3. punkt – vastab | | |
| § 13 lõike 1 punkt 8 | Arseeni-, kaadmiumi- ja niklisisalduse proovi võtmise standardmeetod | (EL) 2015/1480 I lisa 2. punkt – vastab | | |
| § 13 lõike 1 punkt 9 | Polütsükliliste aromaatsete süsivesinike sisalduse proovi võtmise standardmeetod | (EL) 2015/1480 I lisa 2. punkt – vastab | | |
| § 13 lõike 1 punkt 10 | Benso(a)püreeni sisalduse mõõtmise standardmeetod | (EL) 2015/1480 I lisa 2. punkt – vastab | | |
| § 13 lõike 1 punkt 11 | Elavhõbedasisalduse mõõtmise standardmeetod | (EL) 2015/1480 I lisa 2. punkt – vastab | | |
| § 13 lõike 1 punkt 12 | Arseeni, kaadmiumi ja nikli sadestise määramise standardmeetod | (EL) 2015/1480 I lisa 2. punkt – vastab | | |
| § 13 lõike 1 punkt 13 | Elavhõbeda sadestise määramise standardmeetod | (EL) 2015/1480 I lisa 2. punkt – vastab | | |
| § 13 lõike 1 punkt 14 | Benso(a)püreeni ja muude polütsükliliste | (EL) 2015/1480 | | |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | süsivesinike sadestise määramise standardmeetod | I lisa 2. punkt – vastab | | |
| § 12 lg 3, 4 | Mõõtmistulemuste parandamine | 2008/50/EÜ VI lisa B jagu – vastab | | |
| Mõõtesead us | Katselaborite andmete tunnustamine | (EL) 2015/1480 II lisa 3. punkt – vastab | | |
| Mõõtesead us | Katsearuannete ja katsetulemuste kättesaadavus | (EL) 2015/1480 II lisa 3 punkt – vastab | | |
| § 10 | Proovivõtukohtade valimise kriteeriumid vääveldioksiidi, lämmastikdioksiidi ning lämmastikoksiidide, peenosakeste ($PM_{10}$) ja eriti peenete osakeste ($PM_{2,5}$), plii, benseeni ning süsinikoksiidi sisalduse mõõtmisel | 2008/50/EÜ art 7 lg 1; III lisa – vastab | | |
| § 4 | Proovivõtukohtade asukoha valiku üldnõuded | (EL) 2015/1480 II lisa 2. punkt – vastab | | |
| § 11, lisa 2 | Proovivõtukohtade liigitamise ja paigutamise kriteeriumid osoonisisalduse määramisel | 2008/50/EÜ art 10; VIII lisa – vastab | | |
| § 12 | Proovivõtukohtade paigutamise kriteeriumid arseeni, kaadmiumi, nikli ja benso(a)püreeni sisalduse mõõtmisel | 2004/107/EÜ art 4 lg 7; III lisa I ja II jagu – vastab | | |
| § 10; lisa 3 | Paiksete mõõtmiste proovivõtukohtade arv vääveldioksiidi, lämmastikdioksiidi ning lämmastikoksiidide, peenosakeste ($PM_{10}$) ja eriti peenete osakeste ($PM_{2,5}$), plii, benseeni ning süsinikoksiidi | 2008/50/EÜ art 7 lõiked 2, 3 – vastab | | |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | sisalduse mõõtmisel | | | |
| § 11; lisa 4 | Paiksete mõõtmiste proovivõtukohtade arv osoonisisalduse mõõtmisel | 2008/50/EÜ art 10 lõiked 2, 5; IX lisa – vastab;<br>(EL) 2015/1480 II lisa 4. punkt – vastab | | |
| § 12; lisa 4 | Paiksete mõõtmiste proovivõtukohtade arv arseeni, kaadmiumi, nikli ja benso(a)püreeni sisalduse mõõtmisel | 2004/107/EÜ art 4 lg 7; III lisa IV jagu – vastab | | |
| § 14 | Välisõhu kvaliteedi hindamise tulemused | 2008/50/EÜ I lisa B osa – vastab; | | |
| § 6 | Referentslabori nõuded riiklikul seirel | (EL) 2015/1480 II lisa 1. punkt – vastab | | |